

DOLGOZATOK

A M. KIR.
FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM
SAJTÓTUDOMÁNYI TANFOLYAMÁBÓL

2

TANYAI ÜGYEK

ÚJSÁG-CIKKEK

A

„DÉLMAGYARORSZÁG” C. SZEGEDI
NAPILAPBÓL

ÍRTÁK:

TÖBBEN

SZEGED, 1930

MI A TANYA ÉS MI A SZÁLLÁS?

ÍRTA: GÁSPÁR ZOLTÁN

A tanya szó a mai magyar nyelvben elválaszthatatlanul össze van forrva a mezőgazdasággal. Magától értetődőnek tűnik fel mindenki előtt, hogy ez a szó a város határán szétszórta élő nép világát zárja magába. Jelenti a tanyai ember házát, szántóföldjét, legelőjét; jelent települési formát, gazdálkodási rendszert; jelenti mindezeket külön-külön és egyszerre, egymás mellett és egymással összefüggően. Az élet száz és száz árnyalata fonódik össze egy közömbös és sűrű szóvá. Ki ezt, ki azt, ki többet, ki kevesebbet lát meg benne a való világ gazdagságából, amelyet a nyelv titokzatos munkája egyetlen kifejezés sűrű vasládájába halmozott mindenki használatára.

Azt azonban már igen kevesen tudják, hogy a tanya szó nem mindig ezt a jelentést hordozta. A nyelvtörténet tanúsága szerint ez a szó ősi értelmében a halászközségek szókincséhez tartozott. Régi nyelvemlékek fenntartották ezt a jelentést, a tájszólások pedig frissen és elevenen őrizték meg mindmáig.

Tanya alatt régebben halászok települését értették. De már ez a jelentés maga is származékosnak látszik. A szó legősibb jelentése szerint annyi, mint halászatra alkalmas víz. A tájszólásokban, nyelvjárásokban ma is élő értelem szerint pedig: széles, mély víz, a folyónak elcsendesedő, lassú folyású helye. Ez a jelentés tovább is fejlődött, alakúit, formálódott, úgyhogy egyes vidékek nyelvhasználatában »tanya«, »tonya«, »tornya« állóvizet posványt, pocsolyát, tócsát jelent.

De térjünk vissza az ősi jelentésre. A folyóvíz lassújárású részeit a vizén élő nép jói megtudta egymástói különböztetni, csak olyan jól, akár a szántóvelő ember a föld egyes darabjait. És így a tulajdonszerzés ösztöne csakhamar feldarabolta az áramló folyót, mint ahogy később feldarabolta a szilárd földet. A hatalmas vizek így oszlottak szét tanyákra s minden tanya külön nevet kapott, hasonlóan a föld dűlőihez. Ami a dűlő a mezőgazdaságban, az volt a tanya az ősi halászatnál.

Persze a vizén élő embernek is kell azért egy darabka szárazföld, ahol a lábát megvesse. A parton állott a halász kunyhója, körülötte idővei talán a földet is munkába vették, már ahol lehetett s amennyire mód volt rá. A nyelv pedig tudomásul vette és megerősítette, amit az élet rendelt: ettől kezdve a tanya nemcsak vizet, hanem szárazföldet, nemcsak mesterséget, hanem a mesterségnek élőket és nemcsak helyet, hanem

egyszersmind települést is jelent.

De akkor miért hívják ma a tanyát tanyának? Úgy kell lenni, hogy a szárazföldi településre valaha valami más szó szolgált. Ez a szó pedig a szállás volt. Ezt a szót a magyar nép még az őshazából hozta. A magyar nyelv legmélyebb rétegébe tartozik, ősi egyformaságára az új és változó jelentések számos rétege rakodott rá: ezért ütődik oly sokszor bele a nyelvész csákánya. Egyformán ősi értelemmel jelentette a barmoknak, jószágoknak nemzedékről-nemzedékre. apáról-fiúra való átszállását, tehát az öröklést; a kóborló emberek megszállását egy bizonyos földön, azaz a települést; jelentette a madarak e/szállását vagyis a repülést. A mozgás és a nyugalom egymásnak ellentmondó és egymást feltételező ősi képzetek élnek és öltenek különböző formákat ebben az ősi szóban. Vitathatatlan tény, hogy ezzel a szóval jelölt a magyar nyelv minden honfoglaláskori települést.

Már most általános tünemény a nyelv életében, hogy ha egy szó sokféle jelentésbe ágazik el, a jelentések közül egyiket-másikat elfoglalja, »megszállja« egy másik kifejezés. (Íme egy szinte önkéntelen újabb adat a »szállani; ige« jelentésbeli gazdagságához!) Így történt ez a »szállás« szó »telephely« jelentésével: a tanya szó, mikor már nemcsak halászóhelvet, halásztelepet, hanem általában települést jelentett, magához vonta ezt az értelmet és a szállás szó ebben az értelemben

kiveszett. új települések megjelölésére nem alkalmazlak, de tovább élt a helységnevekben. Ezek után nézzük meg, mi jelentősége van annak, hogy Szeged határában vegyesen vannak tanyák és szállások?

A felelet szinte magától kínálkozik. Szállás száraz földi települési, tanya halászlati eredetű települést jelenteit egykor, ennél fogva a tanya egykori halásztelepek emlékét kell, hogy őrizze. Amúgy szemre mutatós magyarázat és amint a végén kiderül, sok igazság van benne. De ilyen könnyen nem adják az igazságot. Megkérdezhetné valaki és pedig joggal, hogy már most, ahol tanyák vannak, ott valaha okvetlenül halászoknak kellett élni? Szeged körül csak még megy az ilyesmi, de hál mit kezdjünk ezzel a tudományunkkal olyan helyeken, ahol vizet csak a gémeskútban lehet találni? Azonkívül szó volt már róla, hogy ennek a szónak a jelentése alaposan megváltozott s ha egykor csak a halász tanyáját jelentette, most már a szántóvelőét jelenti. Sőt tréfásan a városi ember is beszél így néha a tartózkodási helyéről.

Való igaz, hogy pusztán különböző szavak egybevetésével nem lehet egész biztosan eldönteni a kérdést. Az igazságra lelni csak úgy lehet, ha az igazság egy részét keressük; az egész itt a darabjaiban él, Minden tudomány csak saját magáért áll jól, ami ebben a példában annyit jelent, hogy tisztán nyelvészeti eszközökkel itt nem boldogulunk. Szükség van itt még gazdaság- és kul-

túrtörténeli útmutatásra is.

Nem feltűnő és gondolkodásra készítő jelensége, hogy az ősi »szállás szó, miután jelentését a »tanya« szó vállalta magára, az ország egyes részeiben mégis fennmaradt? Délmagyarországon általánosan használják a tanyák megnevezésére (értvén most már ezalatt a szó jelenlegi értelmét), még feltűnőbb azonban, hogy a szegedi tanyavilágban vegyesen él a tanya és a szállás név. Az Alföld túlnyomó részén a tanya szó, a déli részeken a szállás szó használata általános. Szegeden azonban egymás mellett él mind a kettő. A nyelv logikája itt alig tűr kétséget: a tanyavilág egy része halásztelepek emlékét őrzi. Ezért tartotta itt ébren a nyelv géniusza mind a két szót.

Mert a halászat az előidőkben sokkal nagyobb területre terjedt ki, mint manapság. Oly magától értetődő dolog ez, hogy alig kell neki sok magyarázat. Ma a halászat a folyóparthoz tapad, régebben azonban parttalan vizén jártak a halászcsonakok. Ma a mérnök körzöje szabja meg a folyó járását a gondozott és szabályos partok között. Régen a Tisza és a Maros mellett végeláthatatlan mocsaras vadvizes területek terültek el s csak a magasabb kiemelkedéseken vethette meg az ember a lábát. Szeged maga is a Tisza szigetein keletkezett. Halász, vadász, pásztorkodó nép szállott meg ezen a földön, még pedig a határban szállott meg, ahol még évszázadokon át folytatta kóbor vadász-halász életét. A határ

pedig nem volt olyan nagy mint ma. A helyi hazafiság szereli emlegetni, hogy ekkora földön a németek nagyfejedelemséget alapítottak volna, nem is egyel, de mindjárt kettőt. Csakhogy a város területére vonatkozó régi történeti adatok nem igazolják ezt a szólásmondást.

A határból, a tanyákról ment a nép a városba és nem fordítva. Ez azonban már más lapra tartozik, — itt csak a szegedi tanyavilág legősibb mivoltára figyeltünk, amelynek a vonásai ma is kitetszenek a tanyai nép arculatán.

SZEGED MINT FÖLDESÚR

I

MIJE VAN A VÁROSNAK?

ÍRTA: MAJOR MIKLÓS

Szeged egész területe 141.775 H, ennek több, mint a fele városi birtok (71.048 H). A város számára tehát rendelkezésre állanak az eszközök, hogy olyan gazdaság- és társadalompolitikai intézkedéseket tegyen, amelyek a közérdek szempontjait érvényesítik.

Ha Szeged egész területének változását és ezen belül a városi földek, valamint a magánkézben lévő birtokok művelődési ágainak eltolódását figyelemmel kísérjük az elmúlt 35 év folyamán, igen érdekes dolgokról tesznek tanúbizonyságot a »holt« számok.

Szeged egész területe az 1885 évi országos mezőgazdasági üzemstatisztika kimutatása szerint 130.459 H. volt. Ma az 1930-as földadó hivatali kimutatás szerint 141.775 H. 11.316 H-al szaporodott tehát a föld, melyen Szeged

népe gazdálkodik. Ebből a gyarapodásból magára a városra, mint földesúrra, nagyon csekély rész esik, mindössze 1172 H.

Viszont a művelés intenzivitása tekintetében, határozottan nagyarányú fejlődés mutatkozik a városi földeken.

Mielőtt a művelési ágakban beállott változások ismertetésére térnénk át, célszerű lesz számszerű adatokkal megvilágítani a város területének tagozódását:

	1896	1930
Szántó . . .	65,595 H.	74,160 H.
Kert . . .	551 "	989 "
Rét . . .	17,689 "	17,134 "
Szőlő . . .	7,559 "	11,959 "
Legelő . . .	30,179 "	19,649 "
Erdő . . .	8,390 "	7,618 "

10

Városi földek.

	1896 ^x	1930
Szántó . . .	28,076 H.	35,517 H.
Kert . . .	407 "	467 "
Rét . . .	4,050 "	5,887 "
Szőlő . . .	2,347 "	2,342 "
Legelő . . .	15,089 "	5,924 "
Erdő . . .	7,205 "	7,513 "

Mint e rövid kimutatásból látható, a művelés intenzivitása tekintetében határozottan nagyarányú fejlődés állott be a városi földeken, míg a többieken ez nem tapasztalható ilyen nagy mértékben.

A szántóföld, rét, kert területe gyarapodott. Ez a szaporodás leginkább a *legetők rovására* történt. A legetők a városi földeken csaknem kétharmad résszel csökkentek, de viszonylagosan kisebb arányú kevesedés a város egész határán belül is szembetűnő. A legetők csökkenése, az egyéb művelési ágak rovására, a gazdálkodás belterjessé válásának ismertető jele. A legnagyobb szaporulat *a szántóföldek javára* mutatkozik mindenütt.

A *kerti gazdálkodás* már inkább magánföldeken terjedt el nagyobb, de még mindig nem kielégítő mértékben. Ma, amikor Európa agrárállamait a tengerentúli államok versenyrel szorongatják, az egyoldalú szemtermelés nem jelent többé szilárd alapot. Erőtéljesen kellene fejleszteni tehát a kerti gazdálkodást, az *ipari növények* és *gyümölcs* termelését. A kimutatásunk szerint, a kertgazdaság fejlesztése, illetve fejlődése, sajnos, mindössze egy pár száz holdra terjed. A városnak kellene itt jó példával előljárni. Nem értendő

ezalatt sem a *rizstermelés* és más hasonló trópusi termények kudarcot ígérő meghonosítási kísérlete. Szó lehetne inkább az elveszett délvidéki *szilvatermésünk* pótlásáról, továbbá *mezőgazdasági ipari üzemekről*, amelyek közvetlenül a mezőgazdasági termelésre támaszkodnak (szesztermelés, cukorrépa, gyümölcs-konzervipar stb.)

A szőlőművelés szintén csak a magánosok földjén talált kedvező fogadtatásra. Talán jobb így, mert a mai borkrízis aránylag inkább elviselhető a gazda, mint a bérlő részéről. Az eladási lehetőség megkönnyítése a város nemes feladata lenne.

Az erdőterület általában csökkent, viszont a város erdőállománya szaporodott. A fásításnak sokkal nagyobb lendületet kellene adni s itt is a városnak kellene kezdeményezni.

A város földjéből aránylag nagyon kevés van házikezelésben. Bérletekre oszlik fel ez a nagy birtoktest. *Az agrárpolitikusok általában helyeslik*, ha a községi birtokok hasznosítása bérleti rendszer útján történik. A birtoktalan szegény népet kell így kisbérletek útján földhöz juttatni. »Szeged bérleti politikája, szép példája a községi birtok szociális hasznosításának« (Buday László: Agrár-

politika.) A bérlők zöme (36.000) 25 évre bérlí a földet. Azonkívül 6000 bérlőnek van 10 éves szerződése. A bérlőre nézve bizonytalan rövidebérlet és az agrárpolitika által nem helyeselt örökbérlet között ez a helyes középút. Megadja a lehetőséget a bérlőnek, hogy minél becsületesebben gazdálkodjék, hiszen nemcsak magának gazdálkodik már, hanem egy felnövő nemzedéknek is. A város pedig időközönként revízió alá veheti a bérleti viszonyt. Örökbérlet (alakilag 99 év) 286, öt évre kötött bérleti szerződés 372 van. E két véglet között, a hosszabb-rövidebb időre kötött bérletek száma alul marad az ezren.

Ami a *vitézi telkeket* illeti a város nem volt nagyon bőkezű, mindössze 225 H. földet adott Felsőtanyán e hazafias célra.

II.

MIT KELLENE TENNI ?

ÍRTA: PATRIÁSZ ISTVÁN

Szeged 120.000 főt meghaladó lakosságának több, mint fele foglalkozik mezőgazdasággal. És Szeged közel, másfélszázezerholdas területének majdnem fele, 70 ezer hold a város tulajdonában van.

A főnálló gazdasági rendet gyökeresen

megváltoztató és a magántulajdon sérthetetlenességét korlátozó törvényeket nehezen hoz meg egy föltétlenül konzervatív és az ország békéjét nagy megrázkódtatások után helyreállítani hivatott kormányzat. Mégis 1920-ban, a kommunizmus születését és bukását követő évben létre kellett jönnie az 1920. 36. t.-c.-nek, amelyik a földbirtokreformról szól.

Nagyon erős lehetett a vágy a tömegek lelkében, nagyon égető lehetett a közvélemény óhajtása, ha észrevették, teljesítették és törvénybefoglalták.

Arról lehet vitatkozni, hogy nagy céljához mindenben következetesen ragaszkodva intézkedik-e a földbirtokreform törvénye, de az vitathatatlan, hogy ez a cél nem lehet más, *mint földhöz juttatása a magyar parasztnak*, aki ezer esztendő vérével védte, verítékes munkájával művelte az ősei szerzetté földet és aki alól lassan lassan kicsúszott a talaj.

Szeged kiscigája lakosai mégsem szerezhetik meg azt, amire olthatatlan vágyakozásuk irányul, a földet, a maguk földjét, amelyből ők és utódaik nehéz munkával csikarják ki mindennapi kenyerüket. *Ne/77 szerezhetik meg, mert a Pallavicini hitbizomány és Szeged város nagykiterjedésű birtoktestei szilárdan el-*

lent állnak a nép óhajtásának, — 140.000 holdból nem jut egy talpalatnyi sem kezükbe.

A földreform ellenzői legnyomósabb érvként azt szokták fölhozni, hogy a föld korszerű kihasználását, a termelés racionalizálását és olcsóvá tételét csakis a nagybirtokrendszer mellett lehet megvalósítani, hiszen a kisbirtokosnak sohasem állhat a kellő tőke rendelkezésére. Az értékesítés nehézségei is fokozottabb mértékben állnak fenn a kisbirtokosra, mint vármegyenagyságú domíniumok tulajdonosára. Szóval: a nemzeti termelés produktívására hátrányos a föld megosztása. Ennek az érvelésnek sokban igazat is kell adni.

Ha tehát Szeged házikezelésben tartaná meg földjeit, ez legalább a termelés szempontjából előnyös lenne, bár ezt az előnyt lerontja az az elmélet, amely az állami és városi birtok korlátozásait hirdeti és ezt a tételt bőségesen és kielégítően okolja meg azzal, hogy a mai társadalmi rend velejárójával, az alig korlátozott szabadversennyel a városi és állami birtok nem egyeztethető össze, nem tudja ennek lehetőségét, amelyek pedig bizonyos értelemben korlátlanok, kihasználni; nem tud a konjunktúra hullámzásával lépést tartani, nincs meg a kellő mozgékonyága, termelését

nem szervezheti át kívánalmainak megfelelően, sőt még a közületre is káros, mert hiszen leköti a birtokot.

Azonban a város csak kis részt tart meg földbirtokából saját kezelésében, alig több, mint 10 százalékát az összterületnek, a többi bérbeadással hasznosítja.

A bérletek megoszlására vonatkozólag közlöm az alábbi hozzávetőleges összeállítást:
Bérlet időtartama: Nagysága kat. holdakban:

5 év	372 hold
10 év	5920 hold
20 év	964 hold
25 év	36883 hold
29 év	22 hold
30 év	680 hold
55 év	805 hold
99 év	286 hold

Amint ebből az összeállításból láthatjuk, csak nagy optimizmussal lehet azt állítani, hogy a városi bérletek megközelítenék a tulajdonjog helyzetét, hiszen *a bérletek zöme 25 évre, vagy még annál is rövidebb időre szól.*

A bérletek időtartamán kívül még más intézkedéseket is kifogásolhatunk a város földbirtokpolitikájában. Kifogásolhatjuk *a bérle-*

tek azonnali felmondhatóságát és át nem örökíthetőségét. Támaszthatunk kifogást a bérbeadás módjára vonatkozólag, hiszen a jelenleg érvényben lévő árverési rendszer semmiben sem garantálja, hogy a legtöbbet ígérő egyezsersmind a föld megmunkálásához legjobban értő és a földre leginkább rászoruló, szóval a legelhivatottabb lesz, ahogy azt a nemzet érdeke megkívánná. Épp így kifogásolhatnánk a bérösszeg megállapítására vonatkozó intézkedéseket, amelyek nem egészen fedik azt a legelemibb követelményt, hogy a méltányos bért a hozadék változó nagyságával egybehangzóan kell megállapítani. Ugyancsak, mint hiányosságot, róhatnám fel azt, hogy a város nem folytat megfelelő szociális politikát akkor, amikor nem követ el a bérlők támogatására, a tanyai települések és a termelési s megmunkálási módok modernizálására minden megtehető, vagy legalább is kevesebbet vél meglehetőnek, mint amennyit a valóságban meglehetne.

Azonban még ha mindezen hiányosságokat ki is küszöbölnék, még ha megfelelő kezekbe jutna is a föld a méltányos bérek mellett, még ha szabályrendeletek biztosítanák is a bérlet időelőtti föl nem mondhatóságát és tennék

azt átörökölne lové a bérleti időn belül, még ezek együttesen sem adhatják meg *azt az ambíciót, erőt, biztonságérzetet és a mindezekből fakadó nyugodt meglegedést*, amely egyetlen biztosítéka a társadalom békés, folytonos, zökkenésmentes fejlődésének.

Ezt egyetlen megoldás eredményekben csak *a bérelt területek megváltásának, magántulajdonba jutásának lehetősége*.

Ez egyrészt alkalmat adna arra, hogy a város 14.000 bérlője munkájának, takarékoságának eredményét, ha ugyan a jelenlegi mostoha viszonyok között erről szó lehet, biztosan befektethesse, hogy néhány mostoha gazdasági év eredménytelenséget *kivárhassa* és a következő kedvező esztendőök alatt a veszteségeket helyreépíthassa és hogy őket a saját földön végzett eredményes munka további hasznos erőfeszítésekre sarkalja.

Másrészt ez a reform, ha nem is hozna pénzben értékelhető hasznot a városnak, mégis előnyös lenne annyiban, hogy *az immobil vagyományt veszteség nélkül mobilizálná*. Egyébként a helyzet változatlan marad, hiszen eddig sem lehetett az észszerű bérletpolitikának célja minél nagyobb haszon elérése magas bérösszegek megállapítása által

(mert a jövedelem illetén emelkedésével az adóforrások ugyanolyan arányú csökkenése járt volna), hanem inkább a bérlők megfelelő támogatása és létük biztosítása. Ez a feladat, a támogatás és irányítás munkája továbbra is megmaradhat, sőt kell is, hogy megmaradjon a város kezében.

TANYA 1930-BAN

ÍRTA: ÁDÁM LÁSZLÓ

Mindenki látott már tanyát — legalább is távolról. Vagy a vonat — esetleg autó — ablakából, vagy innen, vagy onnan; de aligha akad olyan alföldi ember, akinek teljesen ismeretlen volna ez a fogalom. De akik nem csupán távoli ismeretségben vannak a tanyával, azoknak száma a városban nem sok. A fővárosban pedig már nem igen sokkal tudnak többet róla, mint az amerikai prairiekről, a trópusi Kongó-vidékről; lakosairól is legfeljebb annyit, mint az indiánokról. Ujabban azonban már ismertetik őket a különböző népművelő előadásokon. Az alföldi tanyavilágból a szegedieknek elég nagy darab jutott. Érdemes vele megismerkedni.

*

Egy-két kis fehér ház, néhány magasra nőtt akác, itt-ott egy alacsonyabb gyümölcsfa; ez a tanya messziről. Menjünk közelebb! Már azt is láthatjuk, hogy az egyik — a csinosabb — fehér épület végén ablak és a tetején kémény van. Ez az épület a lakás. A tanya legfontosabb része,

a többi csak kiegészítő része a gazdaságnak.

Először vegyük szemügyre ezt!

A ház végén egy vagy kettő, de leginkább egy kis ablak. Az udvar felé eső oldalán nyílik az ajtó a konyhába s erre néz, ha van egyáltalán, a másik ablaka is a szobának. A konyha ablaka hátul, szemben az ajtóval van s leginkább olyan kicsiny, hogy az ember feje alig férne ki rajta. Különbözik a többiek sem sokkal nagyobbak. Amikor a régi tanyákat építették, drága volt az üveg s az újabbak a régi mintákat utánozzák és különben ... most is drága az üveg.

Az ajtón a konyhába belépve, az első pillanatra semmit sem látunk. A kis ablak inkább arra való, hogy rajta kikukucskáljanak, jön-e valaki az utón, mint, hogy világosságot adjon. Mikor egy kissé megszoktuk a homályt, akkor mindjárt szemünkbe ötlük a szobaajtó mellett a kemence eleje.

Aki ilyet még nem látott, annak nehéz ezt megmagyarázni. Olyanformán fest, mintha a kemence szája volna keretbe foglalva. Az alsó széle kb. 80 cm. magas és 60 cm. széles vályogpad, felül téglázva; az egyik oldala az épület fala, a másik oldala ennek a keretnek egy, a mestergerendához felmenő fal. A két sarokban vannak a katlanok s a közepén emelkedik, éppen a kemencelyuk felett, a kémény.

Régebben itt főztek, de ma már legtöbb helyen »sporhelt« van. Spórolni kell a tűzre valóval, mint

mindennel.

Mindjárt mellette nyílik az ajtó a szobába. Ha ezt megfigyeljük, akkor megértjük, hogy miért hajlik meg úgy a tanyai ember, mikor belép az ajtón. Sokszor beleüthette a fejét az alacsony szemöldökfába.

Tegyük fel, hogy e nélkül a baleset nélkül jutunk be a szobába. Itt már világosabb van, de viszont sokkal fülledtebb a levegő. Különösen télen, amikor a beszegezett ablak széléhez kis párnácskákat, posztódarabokat dugdosnak, hogy valami módon egy kis jó levegő be ne jöhessen.

A szoba leginkább 5—6 méter hosszú és 4—5 méter széles. Az ajtó mellett mindjárt a kemence foglal el egy jó részt belőle. A kemencére véggel van az ágy: a végső ablak alatt a pad vagy lóca; mellette a sublót. Ennek tetején apró-cseprő vásári holmi, tányérok, csészék vannak elrendezve. Felette a falon a nagy tükör (leginkább vak) s fényképek vannak felaggatva. Az ágyak fölött szentképek, háziáldás, a gazdák katonai szolgálati emléke stb.

A szekrény és a többi ágyak (ez a legfontosabb butor) úgy vannak elrendezve, ahogy a hely engedi. Leginkább az ajtó mellett a kemencével párhuzamosan van a másik ágy s a szekrény ennek a végénél. Sok helyen lehet még látni ládákat, amelyek a szekrény helyettesítik. A közepén az asztal és a székek állnak.

Az, hogy egy hat, nyolc, esetleg tíztagú család

hogyan fér el egy ilyen szobában s mennyire egészséges ez az élet, nem tartozik most ide de el kell férniök valahogy.

Még ebben az épületben, a másik végén van a kamra, amit esetleg szobának alakítanak át. A konyha végénél vezet fel a lépcső a padlásra. Az idevezető ajtó kívülről nyílik.

A másik épületben a jószágok vannak elhelyezve. Elmondhatjuk, hogy aránylag sokkal kényelmesebben, mint az emberek a lakásban. Mindenik állatnak megvan a maga rendes helye, amit ezek jól ismernek s a világért sem menne az egyik a másikéra.

Az istállóablak, ha annak nevezhetjük, még kisebb, mint a konyháé. Sokszor csak lyukak vannak a falban. Ha az ajtót betesszük, teljes a sötétség. Az épület nem sokban különbözik a lakástól, csak még alacsonyabb.

A gazdasági szerszámok számára vagy egy külön épület van, vagy valamelyik előbbihez toldanak egy fészert.

A legtöbb tanyában van góré is. Ez egy cölöpvázú 1—2 méter széles, magasabb építmény. A földtől vagy egy méternyire hézag van s onnan kezdődik a góré deszkaalja. Az oldala lécekből van. A kukoricát rakják bele, hogy zárt helyen meg ne dohosodjék. A paprikatermelők is ilyesfélékben tartják felaggatva a paprikafüzéretet; e hiányában a lakás eresze alatt aggatják föl.

Minden tanyán találunk gémeskutat. Talán

ez az, amit legjobban ismer mindenki. Nagy előnye ennek a kerekeskút felett az, ami itt olyan fontos, a gyorsaság és könnyűség. Nagyon lényeges ez különösen nyáron, amikor a sok szomjas jószágot alig lehet kielégíteni, A kúthoz elengedhetetlen a vályú, amelyet újabban vasból meg cementből készítenek deszka helyett. Ilyet azonban csak a fiatalabb gazdák tanyáján lehet látni, az öregebbek ragaszkodnak a deszka- vagy a még régibb fajta, fatörzsből vajt vályúhoz.

Ezek az egyes részek. Ezeket így, egyenként megtalálhatjuk a falusi házban is, azonban a tanyán más beosztásban vannak ezek.

A tanya leginkább az út közelében van, de ritkán mellette közvetlenül. A lakás, a főépület, háttal van az útra, s rá derékszögben áll az istálló és pedig úgy, hogy a kettőjük által alkotott szöglet északnak néz s ezáltal védve van az udvar a hideg északi szél ellen.

A többi épület úgy van elhelyezve, hogy az udvari, egy oldalt kivéve, elzárja. A kút az istállóhoz közel van s a takarmányt is lehetőleg úgy rakják le, hogy az istállóhoz ne kelljen meszsziról cipelni és minél kevesebb hulljon el belőle.

Az egész tanyát fák veszik körül. Legfelül, egészen az épületek mellett vannak a gyümölcsfák, az akácok pedig körülállják, mintha örökdnének felettük. Tavasszal és maron úgy tűnik fel, mintha egy bokor volna, egy zárt egység.

Valóban az is. Minden tanya egy külön életet

él. Megszokták az önállóságot s nem futkosnak egymáshoz. Nem is mindig könnyen megy ez, különösen sáros, havas, esős időben. Sok időbe is kerülne. Így minden tanyában lenni kell mindennek, amire szükség van s különösen a régi tanyákban mindenre, ami a gazdaságban esetleg előfordulhat, el vannak készülve.

A tanyai ember, különösen hosszabb időre csak nagyon ritkán hagyja el a tanyát; valósággal hozzá nő. A tanyához kapcsolja az a nehéz életharc, amit ott küzd végig. Nincs más életpálya, amelyik annyi megfeszített munkát, sokszor szenvedést követelne meg, mint az övé. Kemény munkát kell végeznie, hogy néhány hold földjéből kicsikarhassa magának és családjának a mindennapi kenyeret.

Akármilyen rossz idő is van, nem lehet hagyni a dolgot, mert másnap már el is késett vele. Ha meg jó idő van, akkor ki kell használni az alkalmat és ilyenkor mindenkinek úgy kell dolgozni, ahogy csak tőle telik. Kényelemről, pihenésről beszélni sem lehet.

Munka pedig mindig van. El sem lehet képzelni azt, hogy dolog nélkül teljék el egy nap is. Ha mást nem is, de a jószágok etetését, itatását el kell végezni. Hajnali 2—3 órától 9—10 óráig állandóan munkában a tanyai ember. Hol van itt a 8 órás munkaidő! S hol az ennek a nagy munkának megfelelő haszon!

A TANYAI NÉP LELKE

ÍRTA: BALLA SÁNDOR

Hogy a tanyai nép vallásosságát helyesen íté-
hessük meg, különbséget kell tennünk aközött,
hogy valaki jó egyház tag-e, vagy a szó teljes ér-
telmében vallásos-e? Szükséges ez a megkülön-
böztetés azért, mert a köztudatban ez a két dolog
teljesen egybeolvadt. Felületes, sőt hamis képet
nyernénk, ha mi is csak abból az egy szempont-
ból vizsgálva ítélnők meg valamely vidék népének
vallásosságán különösen fontos ez a megkülön-
böztetés éppen a szeged-környéki tanyák népé-
nél, ahol *a nagy szegénység miatt a nép zöme
nem valami kiváló egyháztag*. Ezeket hivatalból
vallástalanokká nyilvánítják. Ezzel szemben látjuk,
hogy a nép lelkében él az Isten- és emberszeretet,
ami azonban gyakran az egyháztól egészen el-
térő utakon érvényesül. Látjuk továbbá, hogy da-
laiban milyen sokszor szerepel Jézus, Szűz Mária
stb. Nem mondhatjuk erre a népre, hogy nem
vallásos, bár a tanyák népe nem jó modell ahhoz
a megható képhez, amelyen a gazda imádkozik
ebéd előtt, mikor felesége kihozza az ebédet a

mezőre, gyermekei pedig összekulcsolt kézzel, áhítattal hallgatják a faluból jövő déli harangszót. Sajnos, ezt a festőművész csak más országban láthatta.

Alsó- és Felsőtanya szétszórt magyarjaira Alsó-, illetve Felsőtanya-központ, — mint az egész vidék közigazgatási centruma — árasztja most az áldásait. Mindkét központ valóságos falu, templommal, rendőrséggel, postával, orvossal stb.-vel ellátva. Itt a vallási viszonyok elég jók. Ez azonban nem csodálatos, mert itt anyagilag eléggé kiegyensúlyozott Lelkek laknak. Ezeknek ugyanis — *már van saját ingatlanuk.*

Hiszen ez volna mindegyiknek a célja, hogy kifáradva a földdel és földtulajdonossal folytatott örökös harcban legalább saját házhoz jusson. Ez a nagy tömegeknek azonban elérhetetlen vágya marad. Mert ritka eset, hogy valaki a saját erejéből felkioldja magát a háztulajdonosok sorába. Ennek része van abban, hogy minél messzebb megyünk a templomtól, a nyomor növekedésével egyenes arányban csökken a külső, hivatalos vallásosság.

Az alsó-, de különösen a felsőtanyai nép némely vonásában *elüt a magyar nép természetétől.* Ennek oka azonban a hihetetlenül nagy szegénységben rejlik. Ezért az itteni nép nem igen ismeri a szívességet. Csak, ha megfizetik... Nagyfokú önzés van benne. Képes kétszer annyit dolgozni, csak hogy másnak ingyenes haszna ne legyen. Az

egyik notabilitásnak például megígérték, liogy a részére szállított fa berakásában segítenek. Tették pedig ezt azért a sok jóért, amit velük az illető tett. A fatulajdonos azonban másnak adta át a fát s mikor behordás után a nép ezt megtudta, nagy dühösen hozzákezdett a visszahordáshoz. Csak hosszas utánjárással és egy kis pénzzel sikerült őket erről lebeszélni.

Ez a nép nem lehet »jószívű«, mert az örökös nincstelenség megkérgesítette szívét. Azután pedig megszokta, hogy születésétől kezdve úgy kell összedolgoztatni keservesen, vagy összekéregetni annyit, amennyi életének tengetéséhez szükséges. Itt tehát csődöt mond az a szép közmondás, hogy a magyar ember »az ingét is odaadja, ha szépen kérik.« Mert az itteni paraszt nem ilyen. De nem is lehet ilyen, mert legfeljebb csak két inge van, s »a másikat« nem veszi elő, nehogy bepizskolódjék. Hogy ilyenné lett, ez hosszú évszázados fejlődésnek az eredménye. Bizonyára sokszor kihasználták és becsapták, nagyon sokszor keservesen ráfizetett jószívűségére, amíg erre az eredményre jutott.

Ugyanígy van az asszony is. Annak is akad egy második inge, melyet féltékenyen őriz. Talán a temetésére... Megdöbbenő, de a legtöbb helyen előforduló eset, hogy az anya szülés előtt, ha van rajta ing, leveti, hogy be ne pizskolódjék. Az ágyat természetesen szalma helyettesíti. Lepedő — ez is természetes — nincs. Hiszen ha lett

volna, már régen ingecskéket varrt volna belőle a gyerekeknek. Így tehát a puszta szalmán, minden fehérenmű stb. nélkül ad életet az új jövevénynek. Hogy pedig ez mit jelent, nem kell bővebben fejtegetni. Ilyen körülmények között aztán érthető, ha a csecsemők halálozási százaléka 35 százalék. A nagyritkán kihívott orvos pedig önfeláldozó munkája elvégzése után *nem tud kapni nem törülközőt, de még egy tiszta rongyot sem.*

Csodálatos az a bő gyermekáldás, ami e páriák között uralkodik. Négy-öt gyermek itt szinte egykének számít. Természetesen a legtöbb helyen csak egyharmadát vagy felét tudják felnevelni. A többiek elpusztulnak. Ennek oka a tudatlanság, de főképp a nyomor.

Van például többek között két szomszéd, akik *versenyeznek egymással, hogy melyiküknek van több gyereke.* Ha az egyiknek megszületik a tizenkettedik gyereke, két-három nap múlva már a szomszéd is büszkén feszít az ajtóban. Hozzá is megjött a tizenkettedik ...

Óh, milyen piederstálra helyezné ezeket a drága magyar anyákat például Francia- vagy Olaszország! Mennyire megbecsülné őket, akik 10 gyermek közül 7—8 gyermeket orvos és baba nélkül hoznak a világra! Egyik ország sem hagyná bizonyára, az anyák szenvedése gyümölcsének kétharmadát elveszni.

Maga a nép, legalább is nagyrésze, ha nem is jöbi belenyugvással, de némán tűri sorsát. Szinte

fatalistákká lesznek. Mikor az ember megkérdi tőlük, hogy szeretnének-e s ha igen, úgy mimódon lehetne változtatni ezen a helyzeten, nagyot sóhajtvá mondják;

— *Ha az Isten csak így szeret bennünket, akkor nincs mit csinálni.*

— De hátha lenne mégis valami mód, — próbáljuk vallatni az öreg magyart.

— Ah — válaszolja és csap egyet a kezével — *nem lehet üstökbe menni az Istennel!*

S egykedvűen gyomlálja tovább a kunyhója előtt az arasznyi tért.

Ahol azonban megcsapta őket a városból kiáradó kultúra szele, ott már kezd töprengeni a magyar. Ezekre természetesen egy-kettőre rásütik a »kommunista« bélyeget

A papra, mint egy magasabbrendű lényre tekintenek. Sokszor úgy tűnik fel, mintha a papban « *sámán utódját* látnák, aki rájuk nézve értetetlen és misztikus szertartással hat, különösen az idősebbekre. A fiatalabbak között azonban már nagyobb számmal vannak, akiknek valóságossága kimerült abban, hogy megbérmálták őket. Az ilyenek aztán *nem is köszönnek a lelkésznek*, ha találkoznak vele. Sőt előfordult többször, hogy *a pap jelenlétében* káromkodtak.

Ezeken már hiába próbál jóságos szavakkal segíteni a tisztelendő úr. Ezért több ízben kénytelen volt az ilyen botrányosan viselkedőket *feljelenteni* és rendesen pénzbüntetésre ítélték őket.

Ami a házasságokat illeti, ezeknek zöme november, január és február hónapokra esik. A dologidőben, júniusban, júliusban, augusztusban alig akad 2—3 házasságkötés összesen. A polgári esküvő után rendszeren elmennek a templomba is. Nagy dínom-dánomokat lakodalomkor nem igen csapnak. Habár ez relatív dolog, mert egy jobb módú nagyobb zajjal adja férjhez leányát, mint egy szegényebb. Mindenesetre a legszegényebb család is — erejéhez mérten s hosszasan előkészül s összekuporgatja a lakodalom fontosabb kellékeit, aprójószágot, lisztet, egyszerűbb tésztát stb. Akármilyen kicsit is, de tartanak lakodalmat, nehogy megszólja őket a világ. Erre pedig *sokat adnak*. Néhány liter olcsó bor is akad s a cimbalom, vagy ha az sincs, citera mellett táncolnak és elnótáztatnak reggelig.

A házassággal kapcsolatban megemlítjük, hogy *aránylag kevés a törvénytelen gyerek*. Így például egyik hónapban született 45 fiú közül csak 5, 32 leány közül pedig 1 volt törvénytelen. Ezt mondja az anyakönyv.

Némileg ellentétben áll ezzel az öregasszonyok észlelése, akiknek tapasztalata szerint sokkal löbb törvénytelen gyerek van. Ennek a magyarázata igen egyszerű. A két szegény, de fiatal teremtés egy napon összeköltözik. Fiatalságukon kívül más semmijük sincs. Tehát lakodalomra nem telik. A gyerekek cseperednek s mindig több kellemetlenségük lesz születésük miatt. Aztán a rokonság

is biztatja őket állandóan, hogy ne csúfoskodjanak, hanem kössenek törvényesen is házasságot. A vége legtöbb esetben az, hogy egyszer csak nagy szegyenkezve elmennek az anyakönyvvezetőhöz és a paphoz.

Elszomorítóak a nép halálzási adatai is. Ezen a vidéken természetes halálnem a tüdővész. A néhánynapqs gyermek tüdőgyulladásban hal meg, a fiatalok tüdővészben. Szomorúan látjuk azonban, hogy a fiatalok mellett milyen nagy számmal vannak 30—35—40 évesek is. Amióta a Stefánia Szövetség egyes kerületeket gondozás alá vett, rohamosan javultak az állapotok s a csecsemők halálzási arányszáma jelentékenyen csökkent. De ez csak lokális javulást jelent: ameddig a Szövetség működésének hatásköre kiterjed

Az azonban ennek a sok nyomorúságnak is van határa. Ha valaki elérte azt, hogy végre meghalhat, igénytelen életéhez hasonlóan, igen puritán módon temetik el.

Az egyszerű, fenyőfa koporsót felteszik a parasztszékérre s elindulnak a több kilométer távol-ságban levő *hullaház* felé. A fáradtan cammogó lovak egykedvűen húzzák a kocsit, sőt még mintha örülnének is a kényelmes menésnek. Nem nyerte-nek fájdalmasan — ahogyan ezt a regényekben szokták — amikor gazdájukat viszik utolsó útjára. Talán az ennek az oka, hogy kölcsönként lovak-kal történik a temetés.

A hűséges kutya sem követi szűkölve a halottas

menetet, mivel már régen megszökött. Nem bírta nézni a nagy nyomorúságot. Ha ugyan éhen nem pusztult már előbb.

Mindössze néhány megtört, beesett arcú, kisírtszemű ember vonszolja magát a kocsí után. A hozzátartozók, a rokonok. Meg egy-két ismerős vagy kíváncsi. Szinte irigykedve nézik a koporsót, a benne fekvőt, aki már túl van minden földi bajon, s akit már nem izgat, hogy mikor árve-reznek, — most már talán a temetési költségért is. A hullaház bent van a falu vagy a »központ« szélén. Ide megérkezvén, rögtön beszaszlanak valakit az orvosért. Az orvos ilyenkor legtöbbnyire hamarosan kijön, megállapítja a halál nemét és visszamegy. Vele megy a halott egyik rokona is, aki majd kihozza az orvostól az igazolványt. Ha ezt megkapta, akkor mehet a paphoz, akivel együtt aztán kimennek a hullaházhoz.

A halottat csak akkor szokás bevinni a templomhoz, ha bizonyos díjat lefizetnek. Erre pedig kevésnek van pénze. A temetés összes költsége különböző. Az átlag 35—50 pengő körül van. De kisgyermek temetés már 4 pengőért is lehetséges. Egy-egy halál tehát csak rövid ideig állítja meg őket az örökös harcban, melyet fentartásukért vívnak a földdel, az idővel s a tanyai sorssal. Tovább kuporgatják, izzadják véres verejtékkel össze az árendát, amit *tiszamdéki búzában* kell fizetniök. Habár legtöbbnek csak rozs terem. Így aztán a *tiszavidéki búzában* fizetendő bér meg-

emészti legtöbbször jövedelmének nagyrészét. S talán ebben rejlik nagy szegénységüknek egyik oka. Ez aztán kihat lelki életükre és egész életükre egyaránt s ez formálja vallásosságukat is, ha nem is ideálissá, de mindenesetre egyedülállóvá.

HOGY RUHÁZKODIK A TANYA?

ÍRTA: TÖMÖRY LAJOS

Első pillanatra alig hihető, de beszédes valóság: a szegedi fogyasztóközönség elitje a tanyai nép. A tanyai módosabb gazdák, paprikatermelők (»paprikások«) gazdasági viszonyaikhoz képest nagy igényűeknek mondhatók. Aránylag nem sokkal marad alul fogj[^]asztóképesség dolgában a törpebirtokos sem s épp ennek az elemnek élénk szükségletekkel rendelkező tömegei hozzák létre azt az érdekes helyzetet, hogy a szegedi ruha- s textilpiacon a városi bentlakó nép fogyasztását a tanyai közönség felül is múlja — nemcsak kvantumban, de minőségben is.

A szegedi ruha- s textilkereskedők megállapítása szerint a városi közönség nem vásárol oly jó minőségű árut, mint a tanyai, amely amellett igen megbízható vevő s konzervatív természeténél fogva, sajátos következetességgel ragaszkodik megszokott bevásárlási forrásá-

hoz s ez az úgyszólván öröklődő bizalmi viszony mindkét félre csak előnyt jelent.

Minden jobb gazdának van egy »törzs«-üzlete, ahonnan állandóan, nem tömegesbeszerzés formájában ugyan s nem is előre (hosszabb időre) — hanem jobbára esetenként, pillanatnyi szükségleteit véve figyelembe — kielégíti ruhaszükségletét

Ha a vásárlóközönséget, a bevásárlás helyét, a vásárolt anyag árát s minőségét véve alapul, osztályozzuk, természetszerűleg adódik a tanyai nép jobbmódú rétegének s a törpebirtokosoknak és kisbérieknek különválása.

A jobbmódú gazda az üzleteket s — dicséretére mondva — a legjobb üzletek raktárait keresi fel, míg a törpebirtokos és kisbérő úgyszólván kivétel nélkül a vásári piaci sátrakból — vásár alkalmával vagy hetipiacon — elégíti ki szükségleteit s olcsóbb minőségű árukat vásárol, a legalább is a látszólag tartósabb, erősebb anyagokra irányítva figyelmét.

A jobb gazdák szükségletei általában függetlenebbek a gazdasági viszonyok hullámzásától, bár a legutóbbi romlási folyamat az ő bevásárlásaikon is látható — mégis hitel igénybevételével ugyan, de ragaszkodik megszokott szükségleteihez. Ellenben a kisbérők

vásárlási kedvét könnyen befolyásolják a gazdasági körülmények. A legutóbbi vásárokon, de a hetipiacokon is érezhető volt a tanyai nép keresletének lanygulása; a piacokon annál feltűnőbb ez, mivel az ipari cikkek s textilárak árainak emelkedése nem következett be, vagy legalább is nem oly mértékben, mint tavaly, általában tavaszi s húsvételőtti (nyár-éjeji) tömegesebb beszerzések idején.

Ami a jobb gazdák szükségleteit részleteiben illeti: a legjobb és legrágább áruk vásárlását láthatjuk az egész vonalon. Szövetféléknél a gyengébb pamutanyagot ritkán veszik, aránylag nagymértékben vásárolják a finomabb szövetet: s a tanyai asszony a selyemruhát nemcsak szereti, de meg is veszi. Általában a tanyai asszony ünneplő ruhájának megválasztásánál nem fukar, de jó anyagot vesz a tanyai gazdálkodó is. A kiválogatásnál mindig az anyag kiválósága a döntő szempont, órákig vizsgálgatja a tetsző anyagokat s épp oly kevésbé engedné magát félrevezetni az árakat illetően, mint amily kitűnő érzékkel tudja kiválogatni úgy felső, mint alsó ruháinak anyagát — egész a mosó-, vászon- s fehérneműanyagig.

A kvantum erősen függ a gazdasági viszo-

nyok alakulásától. A *ruhaanyaga* az *évszakoknak* megfelelően elég jól alkalmazkodik az időjáráshoz s a korszerű modern viselet is gyorsan kialakult s kiszorítja a régi, »népies« lengő viseletet s a zsinóros, sujtásos kabát s szalagos pruszlik helyett, a régiek eltűnésével párhuzamban kialakul a modern népviselet, amely Szeged tanyavilágában a férfiaknál keményre vasalt ing, külön gallérral, de nyakkendő nélkül — csizmanadrág (csizmával — bricseszserű — és sportszerű kabát. (A felső ruhát igen sokszor készen veszi és ritkábban csináltatja a tanyai gazda — anyaga jó). E speciális jellegű modern paraszti viselet igen általános, de a szalagos, pántlikás, buggyos és fodros terebélyes szoknyák és blúzok is mindjobban eltűnnek s a racionalizálódás szelleme az anyagnak gazdaságosabb s észszerűbb, praktikusabb kihasználását hozza magával.

A jobb módú asszony ünnepi öltözete — de sokszor az otthoni is — nem sokban különbözik a városi polgári öltözéktől. A tarkaság, a színes »festők« nagy száma, a női öltözetben megmaradt s a munkaruha egyszerű anyaga (kékfestő, színes, pettyes alj) a házimunkában tisztán a tartósabb minőség kellékeinek figye-

lembevételét diktálja a bevásárlásnál.

A tanyai asszony otthon nem, vagy csak ritkán visel harisnyát, de ha városba jön, nem ritkán csinos selyem harisnya és jól szabott cipő van a lábán. A fejkendő, amely még nagyon általános viselet, színes, vagy egyszerű, aszerint, amint ünneplő, vagy mindennapi használatra veszik. A tanyai nép ezirányu szüksége igen nagy, mivel a kalap viselete a tanyai asszonyoknál a legritkább; a fejkendő tekintetében a gazdasszony a legkonzervatívabb.

Viszont a nagy kendő a női viseletben tért veszít s idősebb asszonyok viseletévé szorul vissza — a fiatalabb asszony kötött kabátot, szvettert (pullover) hord, amelyet praktikusabbnak tart.

A kötött holmit a férfiak is széles körben használják s alsóneműnek is viselik.

Legújabban a *zsebkendő-használat* általánossá vált s itt fejlődött kvantumban nagyon sokat a tanyai nép szüksége. Elég finom s nagyszámú zsebkendőt vesznek.

A keztyűviselet a jobb gazdasszony oknál ünnepnapokon szokás, különösen télen — de a fiatalabbak nyáron is viselnek keztyűt — sőt a férfinep is veszi télire a bőr- és még-

inkább a kötött-keztyút.

A lányokat a férjhezmenetel alkalmából igen gondosan összeválogatott kelengyével látják el s ilyenkor *minőségileg is fokozottak* az igények. (Kényszerű szokás ilyenkor újabban az adósságcsinálás.)

A gyermekek öltöztetésére is nagy gondot fordítanak. (A családi s gyermekfelvételek (fényképezés) divatja érdekes hajtóerő.) A gyermekeknek kész ruhát vesznek, csináltatni is szokták — a tanyai (néha házi) varrónővel. Itt is a jó, *tartós* anyag a fontos a beszerzésnél.

Az *ágynemű* megválasztásánál sokat fejlődött a tanyai nép szükséglete s a jobb gazda az öröklött dunyhák helyett és mellett a paplannak is hive. A tarka ágynemű helyett divatos lesz lassan a fehér — csipkés — ágynemű, a paplanra huzatot is vesznek — ami nem volt mindig szokásban —, csipkés, fodrosat. A szőnyeg használata a »tiszta«-szobákban nem ritka dolog s a díványon a díványpárna — néha díszpárna már előfordul.

A *törpebirtokos, kisbérlő* ezzel szemben ruha- s textilszükségleteiben egyszerűbb fokon áll s a vásári s hetipiacok sátraiban vásárol. Szórványosan üzletekbe is bemegy ruha-

nemüért.

Általában a silányabb, selejtesebb áruk ragadják meg figyelmét és érdeklődését, mivel a gazdasági helyzete erre korlátozza őt. Ez a determináltság azonban elég széles kereteket állapít meg s szinte családonként változó szükségletkielégítési fokot engedélyez. A gyermekek száma, a családfő természete, a termelési s értékesítési lehetőségek nagyon befolyásolják szükségleteik körét s egy-egy baromfi-, vagy sertésvész elég ahhoz, hogy visszaszorítsa kielégítésre váró szükségleteiket az igénytelen-ség végső határáig.

A kereskedők nem kis szomorúsággal látják s érzik, hogy a kisbérlőnek nincs ünneplője s asszonyok munkaruhája évekig marad ugyanaz s legfeljebb a kötényszükséglet kielégítése történik meg zavartalan pontossággal; évekig hordanak a kisparasztok egy ünneplőcsizmát s az négy év múltán még mindig megfelel strapalábbelinek s házilag átalakítva végül papucs lesz belőle. A lábbeliszükséglet az asszonyoknál a papucshasználat miatt szintén ritkán frissítődik fel új cipő vásárlása által.

Mégis a legegyszerűbb bérló is igyekszik hajadon lányát lehetőség szerint »szépen« já-

ratni s nagy szégyen, ha az ilyen parasztlány (aki természetesen maga is napszámos, marokszedő, gyomláló stb.) nem rendelkezik jó ünneplővel, jó munkaruhával. A fiatal kisparaszt-asszony nagy művészettel osztva be tojás, zöldség és baromfi eladásából nyert pénzecskéjét, aránylag még mindig jobban ruházkodik s drágább ruhában jár, mint a városi polgárasszonyok.

A fiatal lányok szájuktól vonva meg a falatot — a leventeünnepségeken selyemharisnyákban jelennek meg s a levente legények ilyenkor szintén jó ruhákban szeretnek megjelenni.

A kötött dolgok nagy keresletnek örvendnek itt is.

A kisparaszt mindamellet, hogy nehéz viszonyok között tengődik, a ruházati- és textilszükségeit a legtágabb keretekig elmenve, szorgalmas életmód mellett s helyesen osztva be lehetetlenül csekély jövedelmét — *példás mennyiségben elégíti ki* s a cél, amely felé szüntelenül tekint és törekszik: a fejlődő igényű, jobb módú gazdák szükségleti színvonalára.

Ami végül a ruhanemük előállítási helvét illeti: — a tanyai nép gazdagabb rétegei is, de különösen a kisparaszt (90 százalékig) a

hazai textilgyárak áruit vásárolja — ami megmagyarázható a magyar textilgyárak rohamos fejlődéséből is. A helyi (szegedi) szövőgyárak gyártmányaiból a helyi szükségleteknek csak kis része elégíthető ki, mivel a szegedi gyárak jobbára gazdasági célú anyagot állítanak elő (ponyvát, zsákot) s ruházati szükséglet-kielégítés szempontjából nem sokat számítanak. Megemlítem még, hogy adataim legnagyobb részét a helyszínen szereztem, de hálás vagyok Kertész Ernő úrnak, a szegedi Eisenstädter cég [önökének is a tőle kapott szakszerű útbaigazításokért.

MIT ESZIK A TANYA NÉPE?

ÍRTA: SCHIFFERT GYÖRGY

Szeged tanyavilága nagyobbára 5—10 holdas törpebirtokból áll. Gazdái vagy tulajdonosok, vagy csak bérlői a városi földeknek. Gazdasági cselédeket nem tartanak, a háztartás és a gazdaság összes feladatait a család tagjai végzik.

A gazda az irányító és egyben előmunkás is a gazdaságban. A fia még házas-korában is béres-szerepet játszik nála. Csak ha már kiöregszik a munkából, akkor adja át fiának az irányítást és ezzel a gazda tekintélyt. Jussot azonban csak a legritkább esetben ad ki.

Egy-egy jó állapotban levő törpebirtok állatállománya egy, vagy két lóból, egy vagy két tehénből (néha bizony igástehénből), 3—4 sertésből és körülbelül ugyanannyi birkából áll. A bekerített tanyaudvar élénk a szárnyasbaromfitól, ez és a konyhakert azonban már az asszony »gazdasága«. Nyolc-tíz magyar parlagi tyúk egy-két kakassal, néhol néhány pulyka s ahol állandó viz is van a közelben, kacsák, libák színesítik a tanya életét. Galambot csak elvétve tartanak, néhol azonban

gyöngytyúk rikácsol.

Sokkal több azonban a szegényes birtok; az egyiken nincsen ló, a másikon nincsen tehén, a harmadikon a gazdasági eszközök hiányosak. Ezek aztán kölcsönként igával dolgoztatnak, segítik egymást és bizony össze kell tenniök a szegénységüket, hogy utat csinálhassanak a földből fakadó életforrásoknak.

A tanyát kutya őrzi, egy, esetleg kello, puli, vagy kuvasz. Minél kisebb, annál mérgeesebb és *annál kevesebbet eszik.*

A tanya központja a háztartás, a konyha. Az őstermelés: a földművelés, állattenyésztés és bortermelés csak az elrohanó élet követelményeinek igyekszik megfelelni, — csak a háztartási szükségletek kielégítését és az adóprést nyögi.

A gazda a piacon, vagy a terménykereskedőnél értékesíti gabonáját, borkereskedőnél a szőlőtermését, szőlőben és mustban; vásárra hajtja a lábasjószágot, hogy állatállományát új vétellel fölfrissíthesse, a hiányzó, vagy sikerületlen termelési ágak terményeit beszerezhesse s hogy pusztuló gazdasági eszközeit és ruházatát pótolhassa, illetve megújíthassa.

Jelentősebb gazdasági pénzforrások még a gyümölcs, szárnyasjóság, kerti termények, gyapjú és a kivágott fa piaci értékesítése.

A tanyai konyha általában szegényes és az ételkészítés tisztaságához is szó fér, bár a nép több gondot fordít a kosztra, mint a ruházatra. Hogy a

különböző nagyságú birtokok étkezési viszonyai mások és mások, az természetes, de hogy egy gazdasági adottsággal rendelkező konyhák nívója is különbözik, az már a gazdasszonyok ügyességének, előrelátásának, gondosságának eredménye.

A tanya nyáron 3 óra körül ébred, télen 5—6 között. A munka kivilágosodástól besötétedésig — látástól nemlátásig« — tart. Télen már délután 5—6 óra tájt elcsöndesül a tanya, nyáron este 10—11 körül. Télen nagyon sokat: 11—12 órát, nyáron keveset: 4—5 órát alszanak.

Télen nem szeretnek »petlórjomot« fogyasztani — hát korán fekszenek. A fiatalság esténként eljár ide-oda és végigfosztja az egész környék tollát, kukoricáját.

A tanyai konyhák két típusát vehetjük föl: a szegényekét és a jobbmódúakét. Állandó ételrendje egyiknek sincsen. Hogy mit szoktak főzni? »Mikor hogy, ami éppen eszünkbe jut — ez az első feleletük.

Nyáron 7—8 óra között, télen 8 óra körül van a »früstitök«. A szegényebb családoknál nem mindig van tejelő tehén s így a szokásos fél-fél liter tejet vagy aludttejet kenyér pótolja.

Rendszerint csak egy disznót hizlálnak, kb. 100 kilósra, amelyet novemberben, vagy decemberben vágnak le. Ennek a szalonnája tart ki sokszor megavasodva, ha pedig elfogy, venni kell pénzért.

A tanyákon átlag három kilós lapos rozskenyereket sütnek, hattagú családra például hetenként

négyet, erősen kisütve.

A lakóházon kívül épült nyári kemence ritka. A konyhából etetett banyakemence öt napra is beüti télen a sohasem szellőztetett kis lakószobát, amelynek ablakai homokkal, földdel vannak betapasztva a hideg ellen. Nyáron a szobában nem lehetne kibírni a kenyérsütés melegét, de különben is, az egész nyáron kinn hálnak a fődött, oszlopos folyosón, a szalmával puhított és szűrrel, vagy kifordított subává' letakart falócákon. A férfinép rendszerint a szabadban hál nyáron.

A szegényebb családoknál csak egyszer főznek napjában.

Késő ősszel, télen és koratavasszal, tehát a lassú menetű munkaidőben délután 3 óra körül főznek »estebédet«, utána korán lefeksznek. Ilyenkor tehát naponta kétszer esznek: tartalmasabb reggelit és meleg estebédet.

A nagy dologidőben napjában háromszor esznek: reggelit, hideg, könnyű ebédet és friss, főtt vacsorát. Ez a könnyű nyári ebéd abból áll, »amit otthon találnak«. Tej, aludttej, túró, szalonna, kenyér, vöröshagyma, zöldpaprika, retek, lekvár, cseresznye, meggy, potyogott barack, alma, körte, görögdinnye, szőlő, és ami még adódik.

A frissen főzött ételük levesből, vagy valamilyen főzelékből áll. Szokottabb leveseik: tésztaleves, zöldség-, krumpli-, köleskásaleves, tarhonya, paszujleves fokhagymásán és gölődinleves. Ez utóbbi léből, áll és krumplis tésztagombócok vannak benne,

petrezselyem-zöldjével és tejföllel ízesítve.

Tészta húsleves ünnepnapokon szokott lenni, de csak amíg az ölésből tart. Ilyenkor főtt disznóhús is van. Nagy ünnepnapokon előfordul a tyúk-leves is. Nyáron sűrűn van meggy- és almaleves.

A tanyai nép a pénteki böjtöt megtartja, de egyébként is igen kevés húst eszik. A szalonnázás azonban általános. Nagyböjtben szigorúan böjtölnek szerdán, pénteken és szombaton. Ilyenkor napraforgóolajjal főznek, ami rendszerint saját termésükből kerül ki.

Shokottabb főzelékek a krumplis-tarhonya, babfőzelék, káposzta, zsíros, vagy olajos tarhonya. Néhol vízben megfőzik a babot, a levéből levest csinálnak, a babot pedig berántják főzeléknek. Közkedvelt, általános eledel a paprikáskrumpli. Nyáron sűrűn előfordul a zöldbab-, tök- és kelkáposztafőzelék.

Ünnepi tésztaeledel a száraztészta, turóstészta, krumplispogácsa és gölödín. Édestésztát csak hébe-hóba csinálnak.

Ezt a szegényes étkezést csak a háziasszony ügyessége tudja elfogadhatóvá tenni.

A földhözragadt népnek nem igen van módjában, hogy a konzerválás fogásaival biztosíthassa a sokoldalú, egészséges táplálkozást. Részint, mert költséges az efféle, részint pedig mert ideje sincs rá, hogy télire több mindent eltegyen. Mégis, a legszegényebb család háziasszonya is szárít nyáron tarhonyát és savanyít uborkát és zöldpaprikát.

Befőttekről persze szó sincs.

A jobbmódú családok általában mindig háromszor esznek napjában: reggel, délben és este. Náluk már bővebb az ételrend is.

Az asszony lány korában rendszerint a városban szolgált, vagy otthon is jómódban élt és házi-asszony-tapasztalatait átvitte új családjába is.

Náluk már előfordul a két tál étel és nagyobb szerepet játszik a hús is. Jobb módjuknál fogva többször vágnak birkát, vagy bárányt, ami hosszabb időre húsoséleket ad a családnak. Ilyenkor van sok birkapaprikás, gulyás, stb.

Ételeik nagyjából megegyeznek a szegényebbek ételivel, csakogy elkészítési módjuk jobb s bizonyos költségesebb ételekkel egészülnek ki.

Reggelire kávé is előfordul, különösen, ha közel esik a Központ. Több baromfi is kerül a konyhára és nagyobb szerepet játszanak a tejtermékek: a sajt, vaj, túró, tej és a tarho, amely oltással alvasztott édestej.

Általánosabb a gyümölcskonzerválás is: aszalt alma, körte, szilva, meggy, azonkívül dunsztos-szilva.

Kedvelt étel a laska. Ez vékonyra nyújtott tészta, amelyet tepsziben kisütnek, olajjal és cukorral meghintenek.

Az édestészta is többet szerepel: lekváros gölődin, mákostészta, tejeskalács, lekvároskalács, gyümölcsös-rétesek, néha fánk is.

Szőlősgazdáknál természetes a borfogyasztás, de a borkezeléshez nem értenek. Italuk rossz, nagyobbára savanyú, pimpós »vinkó«.

A háztartás fontos aktusa a gabonaörlés. A konyha évi gabonaszükséglete a lakóház tapasztott padlásán van kiszórva s innen visznek örletni, átlag havonként, hogy a liszt mindig friss legyen.

Egy hattagú család számára egy-egy alkalommal félmázsa búzát és egymázsa rozstot visznek örletni, bár ez változó.

Az örlés munkáját régebben a vízi- és főleg a szélmalmok végezték, korunkban azonban már a gőzmalmok vették át ezt a szerepet.

A fejlődő technika könyörtelenül irtja a népdal poétikus elemeit, — eltűnedeznek a »szélmónárok«, összeroskadnak a viharvert szélmalmok s ma már csak a múlt nyughatatlan árnyaiként forognak itt-ott a faluvégen, vagy a piroscserepes tanyák között.

Nagy vonásokban ez Szeged tanyanépeinek étkezése s mivel a gazdasági cselédek életszínvonala csak elszomorítóbb — megállapíthatjuk, hogy a dolgozó magyar paraszt rosszabbul táplálkozik, mint munkájával kiérdemelné.

El van terjedve az a fölfogás, hogy a magyar paraszt csak a hasának él s hogy mesébeillő ételei vannak. Ez novellatémának jó lehet, de a valóság nem ilyen. A szegedi tanyák népének nem típusa a zsírospaszt.

A magyar földműves nép étkezése igazán minimális, ételei a legszerényebbek.

Igéneyei vissza vannak fojtva s ha helyzete nem javul, igen alkalmas »anyag« lesz egy új Dózsa György számára.

LÁTOGATÁS FÜRTÖM JÁNOSÉKNÁL

ÍRTA: SCHIFFERT GYÖRGY

Zsúfolt autóbuszunk átverekszí magát a városi forgalmon, tülekedésen, zajon és elhagyja az utolsó házakat is. Zúgva, nyöszörögve fölkapaszkodik a vasúti töltésre és most, mint egy szétszaladó legyező: kitarul előttünk egy ösmeretlen, csendes élet — a tanyavilág.

Elöl messze fehérlik a magas országút, jobbra-balra zsendülő vetések, barnahátú szántóföldek csúsznak hátrafelé — és tanyák: zsupfödelűek, pirostetősök, rétiék, újak. Néha egy-egy felhő sötét árnyéka suhan át rajtuk: elborulnak és aztán újra fölnevetnek a napsütésben, minthacsak élet-szimbólumuk volna ez.

Rügyező fák rohannak el mellettünk, mint a vonat mellett a fakó telefonpóznák, vállukon a fehér porcellánverebekkel. Piros téglatörmelékkel búbosra-rakott szekeret hagyunk el, fáradt lovas-igájával; aztán hazafelé poroszkáló, porfelhőbe-olvadt parasztkocsikat s egy, kukoricaszárral terebélyes kocsit kerülünk el. Jobbra vadvízvezető csa-

torna marad el szikes, fehér földhányásával, — balra zöldbesűrűsödő fűzfák, görcsös, vén derekakkal. Aztán gyöphasítás következik, mintha valaki óriási zöld ceruzái faragott volna s aztán a habos forgácsait idesöpörte volna. A bokros vetésekben fehér, kendermagos, sárga és fekete tyúkók bogarásznak, a tócsákban kacsák, libák lubickolnak.

Itt-ott egy-egy kökereszt, aztán csak tanyák, tanyák, vagy fél órán át.

Végül a kaluz kiált: *Alsóközpont!* s mi leszállunk a társammal, ebben a faluvá sűrűsödött tanya-csoportban.

A központból kiindulunk a tanyák közé s a gazdasági vasút mellett egy szélesebb, vízzel-telt árok partján leheveredünk. Valahogy nehéz az indulás s most pár perc alatt, kipihenve az autóbusz rázását, megbeszéljük még egyszer: mit is akarunk mi látni itt, Alsóközponton, azaz inkább a környező tanyákon.

Szeretnénk fölfedezni egy ismeretlen, néma, titkos, vagy eltitkolt világot: a tanya élelmezését. Szeretnénk bepillantani egy műhelybe, ahol a kenyeret kovácsolják, amiből él a város, a megye, az ország. Szeretnénk belátni egy más világba: hogyan él a kenyér teremtője, a bor verejtékezője — mit eszik a robotoló, földtúró nép: az alföldi magyar paraszt?

A vizes árok túlsó partján, léccet bekerített, fehér kis ház áll. Az egyik kis ablak fölött ot-

rombán fölmázolt fekete csizma csodálkozik a viruló vetésekre. A gazda tehát tanyai cipész. Van itt egy kis földceskéje, gazdálkodás hát a mellékfoglalkozása. Ámbár az is meglehet, hogy mellékfoglalkozás nála mind a kettő.

Déli két óra már elmúlt. A tanya mellett kézzel vetett kis tábla búza vidámkodik; mellette kölcsönként igával szántott földön kapás férfi vágja a nyilast, mögötte két nő véli a céklarépat.

A kis házban nyílik a cserény és két kis gyerek fut ki az árok túlsó partjára.

— A bácsik mért fekszenek ott? — szólal meg a csodálkozó kíváncsiság a kis fiúból, félig felénk, félig a mellette bámészkodó nényéhez fordulva.

Föltápaszkodunk, megkerüljük az árkot és megcirógatjuk a kisfiú derűs, maszatos arcocskáját. Kissé rongyoskán van öltözve, ő is és a kislány is.

— Mit csinál az édesapád? — kérdezem.

— Cipőt, — feleli gyorsan a kisfiú.

— Hát édesanyád?

— Ebédet.

Valóban, füstöl az esővert falu ház kéménye.

— Hát még nem ebédeltetek?

— Még nem.

— És mit főz az édesanyád?

— Krumplilevest.

— Hát még?

— Mást nem.

— No, és mit tesz bele? Húst?

— Semmit.

A házból kihallatszik az anyjuk éles, mérges hangja:

— Julis, gyere be, hozd be a Pistát!

Az ember szinte látja a krumplilevest kevergető, sovány, száraz-csontú, adóvégrehajtótól reszkető asszonyt. Ejnye, bizalmatlanok az emberek. No, gyerünk tovább.

Tanyák maradnak el mellettünk jobbról-balról. Mintha dombocskák között mászkálnánk: a tanyák olyan sűrűn vannak. Egy asszony meséli, hogy a tanyájukat akkor építették, mikor ő férjhezment. Vagy negyven éve. Akkor épült a szomszédjuk tanyája is. Legnagyobb részük 8—10 holdas. Itt-ott kutyák ugatnak ránk a napraforgósárkerítések mögül.

Kiszemelünk egy régi kinézésű tanyát. Zsúpfödél, göthös kútágas. Lakóház, istálló, három négy oldalépület. Itt is szürke napraforgókerítés. Mellette egy kucsmás magyar dolgozgat. A mesgyén, fiatal, rügybeborult nyárfák mellett közeütjük meg: a kociút a másik oldalon lehet. Megösmérjük, hogy az egyik gabonatábla kézzel, a másik géppel van vetve. Végiglegettjük a szemünket a kövéren zöldülő búzán és rozson s teli-tüdővel szívjuk az áldott tavaszi földszagot. Áhíthatos hangulat fog el; az élet forrásánál érezzük magunkat.

Elérjük az öregei és barátságosan ráköszöntjük a napot.

Nem fogadja. Nem is igen néz ránk. Furcsa

ember. Öt-hat kéve napraforgószár van mögötte, előtte tőke. Mellette jobbról felaprózott, rendberakott szár.

A hosszú napraforgószár földes csutkáját oda-
veri a tőkéhez, megtisztítja, összetördeli és oda-
veti a kész csomóhoz. Ez lesz tán a kemencetü-
zelő.

Valami furcsa bizonytalanság lebeg az egész
emberen. Mozdulatai föltűnően lassúak. Rongyo-
sodó, fekete bárányszőr-kucsmáját följeblöki a
szeméről, fejét fölüti és csak úgy térdenállva ránk-
kiált:

— Mit akarnak?!

Vizes, tágranyílt szeme tétován, kifejezéstelen
ürességgel mered ránk. Vak. Vagy alig láthat va-
lamin.

Lelógó, csapzott, vastag bajusza van. A kuc-
smájából kétoldalt kilógó, ősz hajfürtök közül rán-
cos, beesett, meggyötört öreg arc tekint ránk:
zárkózott, bizalmatlan, idegen, szinte már ellen-
séges kifejezéssel.

Lötyögős bőré, ráncaiban fekete vonalú nyakán
kék inge-csücske kandikál ki a begombolt ka-
bátjából. Ruhája és az arca barna^ mint a föld,
ahonnan 60—65 éve kinőtt s ahova már vissza-
térőben van.

Nadrágja foltokkal van televarrva és megpati-
násodott zsirosság fénylik rajta. Rongyosra roj-
tosodott nadrágjavégéből bütykös meztéllába tá-
maszkodik a homokos földnek.

úgy térdel ott, mint egy koldus, aki meggyülőlvé mesterségét lejjére csapja a süvegét. Még a vastag kezét is úgy tartja, mintha kérő, üres tenyerét most fordította volna el.

— Mit akarnak?!

— Ki itt a gazda?

Fejét oldalt fordítja. Nem felel. Nem ért meg bennünket. Mi megértjük őt: szörnyen nagyot hall. Széles hanggal kiáltom:

— Ki itt a gazda, bácsi?!

Réveteg tekintetét újra ránk emeli.

— Hát én volnék — feleli csöndesen.

Emelt hangon kezdjük magyarázni, hogy mit is akarunk.

— Városiak vagyunk! Nem láttunk még tanyát, szeretnők megnézni, hogy milyen is hát?

— Hát láthatják.

— De mi belülről szeretnők ám látni!

— Kik maguk?

— Diákok vagyunk, egyetemre járunk a városban!

Két kutya ezalatt irgalmatlanul ugatott a kerítés mögül, hogy szinte a saját hangunkat sem hallottuk.

A nagy zajra kinyílt a távolabbi lakóház cserénye s a tág udvaron ácsorgó, kopasz akácfák között egy idősebb, zsírosarcú parasztasszony közeledett. Odaállt a kis szalmakazal tövébe, belülről a kerítésnek támaszkodva.

— Asszony, ezek az urak be akarnak menni.

Megmagyarázzuk, hogy az újságban olvastuk, hogy milyen rossz sora van a népnek manapság. Meg akarjuk nézni hogy igaz-e, aztán majd mi is írunk az érdekében.

— Maguk nélkül is tudják azt, hisz az ember úgy él, mint a... Tóni lova, hogy dolgozni köll, oszt' önni, azt nincs mit. Itt vagyunk 12 lánc földön, egy része szőlő, de ki akarjuk vágni a tőkéket, hogy gabonát hozzon legalább! Egy liter bort 20 fillérért adunk el és 20 fillér adót hajtanak be utána.

— Ne féljen, néni, mi nem az adótól jövünk. Csak úgy magunktól érdeklődünk a tanyai nép elete felől, lia megengedi, bemennénk.

Belépünk a kerítés riglis kis ajtóján a gyöpös tanyaudvarra. Az asszony elcsitítja a két kutyát és visz a lakóház felé. A gazda künmarad a napraforgószárral.

Balra elmaradnak az istálló. az ólépületek és a gémeskút.

— Milyen mély ez a kút?

— Lehet vagy másfél öl. Tavaly a nagy szárazságban majd kiszáradt, úgy kellett továbbásni, ha nem akartunk víz nélkül maradni.

Zsúpfödeles, hosszú, alacsony, fehérfalú ház előtt állunk. Oszlopos, félig-nyitott folyosó elől, szemben a konyhaajtó. A konyhában színes cse-reptalak, tányérok a falon szemben nyitott tűzhely. Hideg, úgylálszik nem használják. Semmi bútorzat. Jobbra-balra nyílnak a lakószobák.

Jobbra tartunk. Az asszony elől. Belépünk, köszönve. Fülledt, tüdőfojtó hőség csapódik az arcunkba.

— Bizony rendetlenség van nálunk, ma még nem értem rá kitakarítani.

Csibecsipogás, nehéz kotlóslyúk-szag, szörnyű zsúfoltság. Az asszony sietve kinyit egy kb. 60 négyzetcentiméteres ablakot. Nagyon lélekezünk a beáradó friss tavaszról.

A bal innenső sarokban fehér búboskemence. a túlsóban üres, nagy barna faágy. A kemence mellett külön hozzáépített tűzhely vaslappal, rajta két-három lábas. Valami sistereg az egyikben. A tűzhely vállán szakajtó, bögrék, főzőkanál és egy lapos, fél rozskenyér.

A jobb sarokban, az ajtó mellett magasra dunnázott ágy, a túlsó sarokban derékszögben padok, előtte könnyű asztal, alatta a kotlóstyúk 20—25 kopasznyakú csirkéjével. Az asztal mellett még két szék.

Szemben másik kis ablak, üvege átláthatatlan a rojtosan rászáradt esőcsöppektől. Balra tőle áll a négy nagyfiókos sublót, rajta katonafénykép, vásári lim-lom, csecsebecsék és a vastagüvegű, nagy családi fülespohár.

A sublót fölött gömbölyű fakeretben kettéredt tükör függ. Az ember megrémül saját magától, ha belenéz, — annyira torzít. A tükör mellett kis feszület és néhány szentkép.

A kemence és a dunnás-ágy között paraszt-

bölcső foglalja el az utolsó lélekHző-helyet. Benne alszik a tanya trónörököse, a két éves Dezső.

A szoba földes, szeméttel, kenyérhéjjal, szalonnabőrrel, hagymahéjjal, csibeeledellel és piszokkal van borítva. A kemence és a tűzhely szögletébe egy csomó szemét van söpörve. Talán még tegnapról maradt ott. Rádobva néhány, baltával aprított akácgaly.

A szoba 5 méter hosszú, 4 méter széles és 2 méter magas lehet. Majdnem belevágjuk a fejünket a szüette, füstös, barna gerendákba.

Az asszony kifordul, de rövidesen behoz lapos fatányéron tenyéryi darab két ujj vastag szalonnát. Melléteszi az asztalra a kenyeret, egy rövid konyhakést és megkínál.

Közben leülünk, vigyázva, hogy el ne gázoljuk a szaladgáló, csipogó csirkéket, amelyek között az asszony olyan biztosan lépked.

De mozdul a bölcső, a kis Dezső nyöszörögni kezd, majd álmos sírásba fog. Az asszony kiveszi a bölcsőből és leül vele a tűzhely melletti székre. Félkézzel kavargatja a rántást.

Belép az ajtón a gazda. Papucs a lábán. Süvegét a fején hagyva nekitámaszkodik a kemencepadrának. Az asszony már előbb elmesélte, hogy amikor megösmerte Fürtöm Jánost, már akkor ilyen vak volt. Csak a süketség jött rá később.

A gazda nem tud résztvenni a beszélgetésben, csak néz maga elé részvétlenül, közömbösen. Bozontos, őszes szemöklökét csak akkor huzza ősz-

sze rosszalólag, mikor az asszony megmagyarázza neki, hogy mit akarunk.

— Az urak megnézik, hogy mit eszik a magunkfajta szegény nép. Megírják az újságba, hogy ne kölljön olyan sok adót fizetni.

— Aj, az újságban sok hazugság van. Nem úgy írják ki, ahogy vót. Egyszer itt nálunk, a Központon is volt verekedés, az újság meg egész mást írt.

— Könyvet nem szoktak olvasni? Vagy olyan füzetet, amin olyan színes kép van?

— Nem. Nincs ám időnk arra, kivált mostanában, mikor kezdődik a dologidő.

Újra fölcsattan a kis Dezső sírása. A gazda bárázdás homlokát dörzsölgeti, egyik lábát kihúzza a csámpás papucsból s a másikkra teszi. A kotlós meleg szárnyai alól kibújnak a csirkék és éhes csipogásba fognak.

Ebből talán már eleget láttunk és hallottunk — Megköszönjük a szalonnát, de nemrég ebédeltünk csak — mondjuk.

— Ha megengedi, inkább én kínálok meg a kis Dezsőt egy kis édességgel.

Mézeskalácsot (hazait) kotorászok elő a zsebemből. A sírdogáló kis gyerek megvigasztalódik. Kiderül, hogy a Dezső már unokája neki.

— Ha meg nem sérteném, fogadja el tőlem a néni is — kínálok meg az öregasszonyt. Beleharap a mézeskalácsba. A kis Dezső butácskán tartja kezében a süteményt.

— Jaj, de finom ám! Egyél Dezsőkém, egyél csak.

Ő maga nem eszi meg a finomságot, félreteszi nagy óvatosan — nem tudom kinek szánja. Ezután már nem olyan zárkózott, barátságosabb lesz és enged némileg bepillantani a szegényes háztartásába.

Elmondja, hogy inkább a kosztra költenek, mint ruhára. Van egy tehenük, rosszul ad ugyan, mert nem tudják abrakolni, dehát azért kinek-kinek megadja a fél-fél liter reggeli tejet. Vajat nem csinálnak. Van egy lovuk, ha ők már fölszántottak, kiadják bérbbe, dologra. Két disznajuk van, egyet hizlalni szoktak téli vágásra, úgy 80 kilósra, egyet meg fiaztatnak. Birkájuk nincsen. Volt ugyan egy, itt éldegélt a tanyaudvaron, mert hát legelőjük nem igen van. A múlt vásárban adták el.

Most egypár pulyka szaladgál a széles udvaron, meg néhány tyúk. Eddig két tyúkalját keltettek, egyet február végére, egyet március végére. Dehát az még messze van, amíg az apróbaromfi fölcseperedik a konyha számára.

Délre levest és főzeléket szokott csinálni. Zöld-ségletes, paszujlevés, tésztaleves a legtöbb. A tésztalevest »csak úgy tanyaiasan« szokta elkészíteni. Krumplileves bizony ritkán van, mert a krumplit úgy kell venniök. Három nyáron át ki-sült minden: a termés még a vetőmagot sem adta vissza.

Ünnepekre főtt disznóhúst csinál, amíg az ölésből tart; ilyenkor aztán húsleves van, amibe tésztát szokott belevetni. A húshoz krumplit vesz a Központban.

Nagyböjtben szerdán, pénteken és szombaton szigorúan böjtölnek, máskor csak a pénteket tartják.

Most szerdán böjti káposztát főz saját termésű napraforgó-olajjal.

Négy-öt literes fazékban gőzölög a böjti káposzta.

— És ezt mind megeszik egyszerre?

— A' dehogy. El tart ez négy napig is.

— Hányan esznek belőle?

— Mikor hogy. Némelykor csak ketten, az emberrel. Mint most is. A lányom, meg az ura dolgozni vannak, itt laknak a szomszéd szobában, de külön konyhán vannak. A fiam Angorában van már negyedik éve. Kőműves-munkát folytat. Fényképet is küldött, olyan furcsa ruha van rajta. Most kórházban van a lelköm, egy építkezésnél leesett az állásról és eltörte a lábát.

Amíg beszél, jól megnézzük az asszonyt. Alacsony termetű, barna fejkendővel, bokáig érő, barna szoknyában. Nem nagyon árad róla a tisztaság. Termete széles, szétfolyó mellekkel.

Mezítláb van. Öreges, de vidám kifejezésű az arca. Mikor kászolódunk, az asszony kikísér, karján a kis Dezsővel. Kilépve a szabadba mély lélekzetekkel öblítjük ki a tudónket a meleg,

dohos, kotlóstyuk-szagú, egészségtelen szobalevegő után. A februári csirkék kitért szárnyakkal rokanak elő az ólak közül — s be, egyenesen a szobába. Az asszony hagyja őket. Nagyon be lehetnek szokva.

A friss tavaszi szélre föléd a kis Dezső, sírósan szűkrehúzott pillái kitágulnak, sápadt arca mintha hirtelen színt kapna. Mocerogni kezd a nagyanyja karján és ránevet a két kutyára, melyek a luskós akáctörzsek között ólálkodnak. Most látjuk csak, milyen kicsik, girhesek, hosszú, lucskos-szőrűek ezek a kutyák. Nem csoda, égett kenyérhéjon kívül mást se kapnak a konyháról.

Szürke felhők szűkítik az eget s néhány esőcsepp hull az arcunkra. Köröskörül a friss vetések dagadó élete, hátunk mögött a vén tanya, lecsapódó, gyér füstjével — sülyedő hajó a tengeren. Ez hát a tanyavilág egyik taposómalma. a kenyér ismeretlen műhelye, ahonnan a nyomor bőjtikáposzlája vicsorog ránk.

Amikor elköszönünk s elhangzik mögöttünk a néhány unott kutyavakkantás, érezzük, hogy valami nehéz tudat sülyed mélyen a lelkünkbe, mint egy malomkő. Valami kimondhatatlan menekülési vágy fog el. »Ahasver. gyerünk tovább!«

HATEZER MÁZSA HAL A FEHÉRTÓBAN

ÍRTA: PATRIÁSZ ISTVÁN

Rendkívüli fontosságú problémája az Alföldnek a nagykiterjedésű szikes területek hasznosításának kérdése. Itt van Szeged város határában a Fehértó, ez a lapályos, mélyenfekvő terület, amelyben a vízállás nagysága a talajvizekkel és az esőzésekkel változik. Hogy hogyan lehetne ezt a jelentékeny, körülbelül 3000 kataszteri holdnyi területet felhasználni, ez a kérdés régebben és újabban egyformán sokat foglalkoztatta a laikusokat és a hozzáértőket. Néhány héttel ezelőtt e terület rizstermelési kísérletei keltettek bizonyos feltűnést. Megkérdeztük ennek a kérdésnek egyik kiváló ismerőjét, *Doránszkij* Károly nyűg. műszaki tanácsos urat, hogy mint vélekedik ő ennek a területnek a kihasználásáról? Kérdésünkre az alábbi választ kaptuk:

— Véleményem szerint a Fehértó, ameny-

nyiben az állam megépíti a pestmegyei vizek levezetésére a *dongóéri csatornát*, a csatorna felhasználásával, de mindenképen a Tisza egy alkalmas szakaszán építendő szivattyútelep segítségével, amelyből a vizet nyílt árkon vezetnék a tóba, *könnyen és aránylag kis költséggel alakítható át halastóvá*. Az így táplált vízfelületnek természetes lefolyása van a holt Tisza felé.

— Hogy a Fehértó akár jelenlegi stádiumában is kiválóan alkalmas megfelelő vízállás esetén a haltenyésztés jövedelmező üzésére, azt mutatták az 1915. és 1916. vízből esztendők, amikor pusztán Isten kegyelméből szaporodtak úgy el a halak, hogy *a szó szoros értelmében meregették őket a tóból*.

— Ha az így keletkező halgazdaságban csak 2 métermázsza halat számítunk holdankint, már az is *6000 méter mázsál jelent egy esztendőben*. Tekintve, hogy a vízmű és a csatorna megépítése mintegy 5—600 ezer pengőt emésztene fel, úgy gondolom, hogy az ebből származó jövedelem bőségesen elég volna a beruházásokra felvett kölcsön törlesztésére.

— Azonkívül, hogy már maga a halastó jövedelmező vállalkozás lenne, a *folyton cirkuláló víz előnyösen változtatná meg a talaj*

*struktúráját is, amennyiben feloldaná a szik-
sót és iszaplerakódásával megjavítaná a talajt,
úgyhogy a halastó húsz-harminc vagy ötven
év múlva helyet adhatna a másik tervnek, a
tó mezőgazdasági megmunkálásának.*

— úgy tudom, hogy a halászati felügyelő-
ség még a háború előtt kidolgozott és benyúj-
tóit a városnak egy hasonló tartalmú tervet,
amelyben a rendszeres, tehát hizlaló meden-
cékkel stb.-vel felszerelt halastó költségeiül
600.000 aranykoronát jelölt meg. Ez az összeg
manapság sem emelkedhetik az egymillió
pengő fölé, itt áll tehát a város számára egy
lehetőség a munkanélküliek foglalkoztatására
és egyben rentábilis vállalkozás alapítására.

— Megjegyzem még, hogy a tanyai ember
már rég felismerte a szikes talaj hasznosításá-
*nak ezt a módját. Sokhelyen találunk szoba-
nagyságu halastavakat Szeged környékén,
amelyekben a ponty sokszor félkarnagysá-
gúra is megnő.*

TARTALOM

	Oldal
Gáspár Zoltán: Mi a tanya és mi a szállás?	3
Major Miklós és Patriász István: Szeged mint földesúr — — — — —	9
Ádám László: Tanya 1930-ban — — —	20
Balla Sándor: A tanyai nép lelke — — —	26
Tömöry Lajos: Hogy ruházkodik a tanya? —	35
Schiffert György: Mit eszik a tanya népe? —	44
Schiffert György: Látogatás Fürtöm Jánoséknál	52
Patriász István: Hatezer mázsa hal a Fehértóban	65